

passend onderwijs

‘Laat begaafde kinderen maar falen!’

Eind vorig jaar kwam Laurent Simons in het nieuws. De tijd begon te dringen voor de student Electrical Engineering aan de TU Eindhoven. Tweede Kerstdag naderde met rasse schreden en het Guinness Book of Records lonkte. Maar de dag ging voorbij. Laurent vierde zijn tiende verjaardag misschien met slingers, ballonnen, prik en gebak, maar zonder het felbegeerde bachelordiploma. Universiteit en ouders werden het niet eens over het tijdpad. Laurent stopte in Eindhoven en zocht zijn heil in het buitenland. Passend onderwijs in Nederland bleek voor hem geen haalbare kaart. Maar als een zesjarige de basisschool afrondt en een achtjarige de middelbare, dan vraagt dit van scholen wel aanpassingen. Hoe passend kan het onderwijs in Nederland zijn voor kinderen met exceptionele mogelijkheden? We vroegen het aan een ervaringsdeskundige ouder en aan gz-psycholoog Lianne Hoogeveen van de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Volgens de moeder van Jan (8 jaar) is het een flinke zoektocht. Jan zit nu op zijn vierde school en het lijkt goed te gaan. Al lang voordat hij naar school ging, merkten zijn ouders dat zijn ontwikkeling sneller ging. Voor hij naar de crèche ging, kon hij kleuren benoemen en tellen. Op de crèche waren de speeltjes al snel niet interessant meer en de verveling sloeg toe. Terwijl Jan toch zo'n nieuwsgierig kind was! Van de etiketten van potjes leerde hij zichzelf lezen. Als vierjarige mocht hij eindelijk naar de basisschool om de hoek. Het werd een deceptie. Jan was anders en vond geen aansluiting. Daarom werd hij halverwege het schooljaar in een groep 3 geplaatst, met dertig kinderen en één leerkracht. Jan was vrij groot voor zijn leeftijd, het moest kunnen. Opnieuw werd het geen succes. Jan begreep zijn klasgenoten niet en zijn klasgenoten begrepen hem niet. Hij werd gepest en kwam vaak huilend thuis. Niet dat hij niet van zich af sloeg, dat deed hij juist wél. Resultaat: schorsing en verwijdering.

Overprikkeling

Zijn ouders vluchtten met Jan naar een semi-private school met

een hoge ouderbijdrage. Na een proefperiode van drie maanden mocht Jan blijven. De school claimde goed te zijn met hoogbegaafde kinderen. Er werd veel met computerschermen gewerkt, wat Jan wel aansprak. Wat minder goed bij Jan bleek te passen, was de nogal losse structuur.

Wat misschien een prikkelende omgeving voor zijn klasgenoten was, zorgde bij Jan vooral voor onduidelijkheid en overprikkeling. Zijn gedrag op de vorige school stak opnieuw de kop op. Zijn ouders werden verzocht Jan dan maar een dagje in de week thuis te houden, maar die vreesden een bekend scenario. Psychologisch onderzoek bij de plaatselijke GGZ leverde een IQ van boven de 145 op, plus de diagnose syndroom van Asperger.

Speciaal onderwijs

Er werd een toelaatbaarheidsverklaring aangevraagd en een school voor speciaal onderwijs gevonden, die er niet voor terugdeinst om op haar website te vermelden dat ze twee groepen kinderen bedienen: ZMOK en ZMOLK. De classificatie ZMOLK, zeer moeilijk opvoedbare én

moeilijk lerende kinderen, was voor Jan natuurlijk niet van toepassing, maar verder was er misschien wel een match.

De zeer strakke structuur deed hem goed, het vele judoën en gymmen ook. Op deze school was het personeel wel gewend om met moeilijk gedrag om te gaan en Jan beleefde er zijn langste schoolperiode tot nu toe. Toch vonden zijn ouders hem op deze ZMOK-school ook niet op zijn plaats. De omgang van de leerkrachten met de leerlingen zou te directief zijn en te weinig ruimte laten voor de ontwikkeling van hun hypergevoelige zoon. Opnieuw werd Jan onderzocht, deze keer door het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek (CBO) in Nijmegen. De diagnose autismespectrumstoornis ging van tafel, maar over de begaafdheid van Jan bestond geen twijfel.

HB-plus

Dit schooljaar is Jan op een sbo-school begonnen, in een speciale HB+ groep. De plus staat niet voor extreem hoogbegaafd, maar voor hoogbegaafd met bijkomende problematiek. In een kleine groep van maximaal twaalf kinderen krijgt hij enerzijds het didactische aanbod van groep 6/7 in een heldere dagstructuur en anderzijds ruimte om even iets heel anders te doen, zoals yoga, techniek, koken, schaken of dieren aaien. Rust, geduld en time-out ('laat maar even') maken dat Jan voor het eerst met plezier naar school gaat en met positieve verhalen thuiskomt. Hij krijgt nog wel therapie om zijn emoties beter te leren reguleren, maar verder vertrouwt zijn moeder erop dat hij zijn basisschoolloopbaan hier kan afmaken. Ze verwacht dat hij over twee jaar zal uitstromen naar een reguliere, kleinschalige vwo-school. En hopelijk is dat in één keer de goede.

Gedragsproblemen

Zijn Laurent en Jan, twee bijzondere kinderen, *twice exceptional* misschien, uitzonderingen in het Nederlandse onderwijsstelsel? Volgens Lianne Hoogeveen niet. Als hoofdopleider van Radboud International Training on High Ability (RITHA), docent orthopedagogiek en gz-psycholoog bij CBO Talent Development in Nijmegen, houdt zij zich dagelijks bezig met deze doelgroep. Wonderkinderen zoals Laurent komt ook zij hoogst zelden tegen. Maar dat het vinden van goed onderwijs voor begaafde kinderen ingewikkeld is, klinkt haar bekend in de oren.

Kinderen met zeer hoge intellectuele capaciteiten zijn, hoe je het ook wendt of keert, afwijkend. Wie op een ander niveau denkt dan zijn leeftijdsgenoten, veel lager of juist veel hoger, kan zich behoorlijk alleen voelen. Dit wordt niet altijd signaleerd. Minderbegaafde kinderen kunnen zich misschien slimmer voordoen dan ze zijn, maar vallen vroeg of laat door de mand. Begaafde kinderen kunnen zich van de domme houden. Kinderen bij wie het talent niet wordt aangeboord, kunnen denken dat ze weinig op school te zoeken hebben. Als er niets te leren valt, wordt school vervelend. En dan is de kans groot dat kinderen zich ook vervelend gaan gedragen. Gedragsproblemen zijn eenvoudiger te signaleren en voor je het weet wordt er een 'plus' aan je stempel toegevoegd.

Versnellen

Een manier om te voorkomen dat het misgaat, is versnellen. Maar wat doet dat met een kind? Jan zat ineens in een klas met twee jaar oudere kinderen. Het ging niet goed. Was hij er sociaal-emotioneel nog niet aan toe? Was versnellen geen goed idee?

Lianne Hoogeveen schreef haar dissertatie over de sociaal-emotionele effecten van versnellen.¹ En die effecten blijken vaak juist positief! Vergeleken met andere interventies is versnellen zelfs een van de meest succesvolle. Versnellen is altijd het overwegen waard, maar scholen kiezen hier niet zo gemakkelijk voor. Het botst met de manier waarop ons onderwijs met zijn leerstofjaarklassensysteem is ingericht. Het stuit op organisatorische bezwaren en angst bij de leerkrachten. De angst om dóór te toetsen bijvoorbeeld. Maar waarom zouden we minderbegaafde kinderen wel tegen hun grenzen aan laten lopen en begaafde kinderen niet? 'Laat ze maar falen!', zegt Hoogeveen. Hier ligt volgens haar de sleutel.

Soms wordt beweerd dat begaafde kinderen meer uitdaging nodig hebben dan andere kinderen. Dat is niet zo. Ze hebben *even veel* uitdaging nodig. Alleen is daar iets anders voor nodig, andere doelen vooral. Veel kinderen gaan volgens Hoogeveen niet naar school om te leren, maar om te prestéren. Begaafde kinderen leveren goede prestaties, maar hebben niet per se iets geleerd. Ze laten zien wat ze al konden. Wie op wil vallen, moet onderpresteren. Maar wie niet op wil vallen, moet soms ook onderpresteren. Daarmee blijft veel van het potentieel van leerlingen onder de radar.

Begaafde leerkrachten

Nederland doet het internationaal gezien niet slecht als het gaat om onderwijs aan begaafde kinderen. Maar het kan beter. Er gaan subsidies naar de samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs. Die zouden volgens Lianne Hoogeveen moeten worden ingezet voor de professionalisering van leerkrachten. Niet voor de leerkrachten van de Leonardoscholen of plusklassen, maar voor *alle* leerkrachten, inclusief leerkrachten in spe.

Als leerkrachten meer ruimte zouden krijgen om na te denken over de doelen die ze aan het eind van de school, aan het eind van de groep, aan het eind van de week of aan het eind van de dag met een kind willen bereiken, dan komen ook begaafde kinderen meer aan hun trekken. Van leerkrachten vereist dat kennis van leerlijnen en leerstijlen, maar ook de vaardigheid om die kennis in praktijk te brengen. Onderwijs aan begaafde leerlingen, vraagt om begaafde leerkrachten. Gelukkig zijn die er, al zijn ze met te weinig, dat is bekend. Laurent en Jan hebben hun leerkrachten in elk geval aan het denken gezet en dat is alvast een mooi begin.

tekst: Andries Kamminga

Jan heet in het echt anders. Hij woont met zijn ouders in de Randstad.

¹ Proefschrift van Lianne Hoogeveen over de sociaal-emotionele gevolgen van versnelling voor (hoog)begaafde leerlingen: <https://talentstimuleren.nl/thema/begaafdheid/publicatie/103-social-emotional-consequences>